

ביקורת

מצפים לגאולה

בורחס קורא בראשית, מניטו בשיח בין־דתי ובובר מתעלם מבדלנות המהר"ל. היבטים שונים של שניים מהמושגים המרכזיים במחשבת היהדות בספר יובל

על התשובה ועל הגאולה - מנחת שי בנימין גרוס

עורכים: דב שוורץ ואריאל גרוס
אוניברסיטת בר־אילן, 2008, 436 עמ'

אסף גולן

על מושג התשובה ומהות הגאולה נכתבו ספרים למכביר. מדובר בנושאים המשותפים לכל אדם מאמין, וכל הבקי בתחום יודע כי זהו ים שאין לו סוף, הן בראשונים והן באחרונים. והנה מופיע ספר חדש, המוגש כשי לפרופסור בנימין גרוס עם הגיעו לגבורות, ומוסיף לים הכללי טיפה נוספת. בעצם גל שלם.

בנימין גרוס הוא ממעצבי המחלקה לפילוסופיה באוניברסיטת בר־אילן ודיקן לשעבר של הפקולטה למדעי הרוח באוניברסיטה. דמות ידועה בעולם המחשבה האקדמי בישראל. הוא לא נשאר פעיל רק במימד האקדמי המופשט, ובמהלך השנים עבר לפסים חינוכיים־ציבוריים בקרב יהדות צרפת וקהילות יהודיות נוספות בעולם.

עם הגיעו לגיל שמונים, החליטו מוקיריו הרבים ובהם בנו ד"ר אריאל גרוס להוציא ספר שיתמצת את מחשבותיהם של הוגים שונים בשאלות הגאולה והתשובה. זהו קובץ מאמרים דרלשוני, בעברית ובצרפתית, המקיף עולם מלא ועשיר על קצה המזלג, מעין מתאבנים המקדימים את הארוחה.

דוגמה מעניינת היא מאמרו המקיף והארוך של ד"ר יוסף שרביט העוסק בהגותו של הרב יהודה ליאון אשכנזי (מניטו), בהקשר למעמדו של האסלאם והנצרות באחרית הימים של עם ישראל. הרב "מניטו" ראה בשיח הבין־דתי הכרח, והאמין שאין להפריד בין ההיסטוריה האנושית הכללית לבין תולדות עם ישראל. לעמדה ייחודית זו יש שורשים רחבים גם ברמב"ם וגם במהר"ל, ואלה נסקרים בהרחבה במאמרו של שרביט. סוגיית תיקון העולם מעסיקה את פרופ' אבי שגיא במאמרו העוסק בעימות יהודי־נוצרי בעקבות ספרו של שטפן

היים 'אחשוורוש, היהודי הנודד'. מאמרו של פול אלבהר דן בפרשנות מודרנית לסיפור מגדל בבל בספר בראשית ומתמקד בהגותם של ז'אק דרידה, חורחה לואיס בורחס ולצידם הרב ליאון יהודה אשכנזי. פרופ' דב שוורץ בוחן את ההשוואה המתקיימת בספרו של מרטין בובר 'בין עם לארצו' בין הגותו המיסטית של המהר"ל מפראג לבין הגותו של בובר עצמו, וחושף מעין כשל מכוון בתיאוריות הבובריאניות. בובר, מסתבר, חטא בהתעלמות ממה שלא התאים לצרכיו בכתיב המהר"ל. שוורץ מראה כיצד לקח בובר את העקרונות הלאומיים של הגות

ממדומני, כדי להבהיר שמדובר בחומרים שיש בהם אתגר אינטלקטואלי. אשר להצגת המאמרים והנושאים, נראה כי לפנינו מבחינות רבות לא ספר אחד, כי אם שלושה, שכן יש כאן פרקים העומדים לעצמם ללא קשר הכרחי ביניהם, פרט לעובדה שכולם נמצאים במישור של החשיבה העיונית והפרשנית. והערה נוספת: ציפיתי מספר העוסק במושגים עמוקים כמו תשובה וגאולה שיתמודד גם עם משמעותם בעולמו העכשווי של הקורא והמעריך. כדי ליצור ספר שלם באמת, ורלוונטי, לא די בדיון בהגותם של הרמב"ם או לוינס, שלא תמיד יש בהן מענה לשאלות

לא תמיד יש בהגות העתיקה מענה לשאלות הקיומיות. אריסטו

המהר"ל וניכס אותם להשקפת עולמו הלאומית בזמן שכתב את החיבור הנ"ל. "מה שבה את ליבו של בובר בהגותו של המהר"ל", שואל שוורץ, ועונה: "בובר רצה להראות בעקיפין כיצד יש לתפיסתו הלאומית שורשים ורציפות, והגותו של המהר"ל סיפקה לו שורשים כאלה". בובר חרג מהגותו של זה שראה בו את אביו הרוחני, והתעלם מצדדים שלא התיישבו עם השקפתו שלו. למשל, המהר"ל רואה בשלילה את הסדר הטבעי של אומות העולם: "טרם יקרא היצר הרע והם יענו...". לפי המהר"ל, כדי להשיג את שלמותו המוחלטת מחויב עם ישראל להתנתק מאומות העולם. אבל בובר מתעלם מיחסו זה של המהר"ל לעמים אחרים.

עד כאן ולא הגעתי לקצה המזלג של הספר המרשים הזה, המחזיק את המרובה ומכיל מאמרים רבים מעוררי מחשבה. ביניהם: העיסוק בחרטה במשנת הרמב"ם מאת מיכאל ויגודה, חטא, תשובה וכפירה בספר העיקרים לר' יוסף אלבו, מאת ד"ר דרור ארליך, בין שפינוזה ובין הרמן כהן ולוינס, מאת ד"ר חנוך בן פוי; די באלה,

צליל ביקורתי / מרים הופמן

בין נחת ודווי

הלחנים החדשים לשירי רחל ניגשים אל הטקסט ביראת כבוד ורוצים רק לעטוף בחום. מוזיקה ייחודית ללא דרמה

חצאי צבעים, חצאי קולות - פרויקט שירי רחל

אוריאל הרמן ואהוד אטון

הפצה: תובנות ועוד

עידן רייכל, עם הצליל ההודי המסתלסל בקצוות קולה, אפשר לשמוע כאן ברצועה 'זמר' בלחן המעורר להתחברות לטקסט המתנדנד בין קצוות, בין 'פצע וצרי, נחת ודווי'.

רחל המשוררת, על דמותה הטרגית וכתיבתה האישית, היא אחת המשוררות המולחנות ביותר בישראל לאורך השנים. רחל, בת העלייה השנייה, כתבה טקסטים מלאים בחפירות קיומיות בעברית עשירה שממשיכה להיות טרייה ורלוונטית גם שמונים שנה אחרי כתיבתה. השירים שבחרו הרמן ואטון לפרויקט עוסקים בנושאים שבהם היטיבה רחל לעסוק - על הציר המוכר של אהבה, כמיהה ואכזבה. נראה שהלחנים שלהם ניגשים לטקסט מתוך יראת כבוד, לא רוצים לטלטל או לפגוע במשהו בדרך, רק לעטוף בחום.

כשאלתי דג'ברי, סקסופוניסט הג'אז המצליח, פותח את פיו ושר את 'כה ציפיתי' ברצועה הפותחת את 'פרויקט שירי רחל', קשה להשתחרר מזיכרון הטקסט הזה בלחן ובביצוע הרדוף והאפלולי של אביתר בנאי באלבומו האחרון 'עומד על נייר'. וכשסיוון טלמור מתחילה לשיר את 'עקרה', אי אפשר שלא להיבהל לרגע מהאומץ לנסות ולהשתחרר מהקלאסיקה שלעד תהיה על שמה של אחינועם ניני. אבל דווקא שתי הרצועות הללו (שהן יוצאות דופן באלבום, שרובו ככולו לחנים לטקסטים שאף אחד עוד לא ניכס עליהם בעלות מוסיקלית) מייטיבות להגדיר את גבולות הגזרה של הפרויקט הזה - דרמות גדולות לא תתרחשנה כאן. הלחנים והעיבודים נעים על הציר הרגוע והשקט, כשאת קדמת הבמה מקבלות המילים בלי ששום דבר יאפיל עליהן. ■

הלחנת שירי משוררים הפכה בשנים האחרונות לפעילות מחתרנית כמעט. טקסטים מורכבים מפחדים כפי הנראה את כרישי הרייטינג, ובכלל שירה נחשבת לחומר קריאה אליטיסטי ומנוכר. אבל מדי פעם ממשיכים לטפס אל המרחב המוסיקלי מוסיקאים הרפתקנים הנענים לאתגר המורכב של הלחנת משוררים ושחרורים אל הג'ונגל המסחרי. לעיתים מדובר ברצועה בודדת באלבום ולעיתים בפרויקטים המוקדשים כולם למשורר מסוים, כמו 'שרות לאה גולדברג' ו'סימנים - משירי מירון איזקסון' שאפילו זכו לחשיפה לא רעה גם בתקשורת.

את 'חצאי צבעים, חצאי קולות' יזמו שני תלמידי האקדמיה למוסיקה, אוריאל הרמן ואהוד אטון, שבחרו להלחין מבחר משירי רחל וחברו למעבד הוותיק עדי רנט שהופקד על ההפקה המוסיקלית. אליהם הצטרפו מגוון מוסיקאים ישראליים, במה שנראה בעיקר כמו 'פרויקט לנשמה' - אלי מגן, איילה אינגדשט, אבי בללי, רע מוכיח, זוהר פרסקו, פיטר רוט ואבי סינגולדה הם חלק מהשמות של השותפים.

באלבום מתארחות מספר זמרות עם קול ייחודי שכבר זכו בעבר לחשיפה בתקשורת, בעיקר בשל שיתופי פעולה עם אמנים מוכרים. איילה אינגדשט שעושה בדרך כלל רית'ם אנד בלוז מורידה מהלכים ושרה בפשטות ובישירות בלי לאבד את התבלין השחור. גם את לאורה יצחק (מילים 'פות מאלה' בפרויקט של

